'Het heden vervult me met afgrijzen en de toekomst maakt me bang.'

Marie Arconati Visconti (1840 - 1923)

Kasteel
van Gaasbeek

Intro

Rugzakken of tassen groter dan A4-formaat horen in een locker

Geen eten en drinken in het kasteel

De objecten in het kasteel zijn kwetsbaar, raak ze niet aan

Foto's nemen mag, zonder flits

Bij vragen over veiligheid, neem contact op met onze bewakingsagenten. Voor alle andere vragen, staan onze onthaalmedewerkers en vrijwilligers ook voor je klaar.

Beste bezoeker,

Je staat op het punt om door de gangen van het gerestaureerde Kasteel van Gaasbeek te dwalen. Hier vloeien 800 jaar geschiedenis, kunst, lief en leed samen. De nieuwe scenografie kreeg de naam *Rebelse echo's*, een verwijzing naar de voormalige kasteelbewoners en hun rebelse trekjes. Je leert ze kennen in deze brieven, geschreven vanuit verschillende perspectieven: de fiere markiezin, de kwetsbare zoon, de bezorgde keukenmeid, … De brieven zijn grotendeels poëtische ficties die realiteit hadden kunnen zijn. Ze raken het verleden aan en helpen je op weg om in je eigen verbeelding te duiken. Misschien ontdek je dat de dromen, mijmeringen en beslommeringen van de bewoners uit het verleden, niet zo veel verschillen van de jouwe?

Nu nodigen we je uit om te vertragen en de hartslag te voelen van wat was… Al wandelend, kijkend en lezend geef je mee betekenis aan het Kasteel van Gaasbeek.

We hopen dat je geniet van je bezoek,

Het kasteelteam

Help ons dit erfgoed te beschermen

Het kasteel is een historisch huis met een bijzonder diverse collectie. Om zowel het gebouw als de collectiestukken te beschermen, hebben we enkele beschermingsmaatregelen voorzien. Zo zijn verschillende ramen verduisterd om het zonlicht tegen te houden. Je zal ook voelen dat de ene kamer al wat warmer is dan de andere, dit komt door de *conservation heating*: een hulpmiddel om de relatieve vochtigheid in een ruimte te doen dalen. Zowel zonlicht als een hoge vochtigheidsgraad zorgen immers voor schade aan objecten of interieur. Jij kan ons helpen bij het beschermen van dit waardevol stuk erfgoed: raak geen objecten aan, probeer de ramen of luikjes niet te openen (dit verstoort de *conservation heating*) en ga niet zitten op historische meubels. De gevriesdroogde planten helpen je op weg en tonen je waar je niet op mag zitten. Dankjewel!

Bezoekers gids

Kennismaking 6
Marie Arconati Viscontikamer 8
Charle-Albertkamer 12
Kunstkabinet 14
Keuken 16
Eetkamer 18
Zaal van de wacht 20
Galerijzaal 22
Egmondkamer 24
Blauwe kamer 28
Egmondtrap 30
Albastkabinet 32
Gotische kamer 34
Louis XIV-kamer 36
Archiefzaal 40
Bibliotheek 42
Ridderzaal 44
Kamer van Carletto 46
Studio Paul Arconati 48
Salon Giuseppe en Costanza 50
Studiolo Giammartino 54
Appartement Markiezin 56
Outro 58
Bronnen- en literatuurlijst 60
Filmfragmenten en hedendaagse kunstwerken 61
Credits 62

Kennismaking

Welkom, bezoeker!
Dit is mijn domein.

Ik ben Marie Arconati Visconti en ik erfde dit kasteel van mijn echtgenoot Giammartino. Ik erfde nog wel meer kastelen van hem (hij was een rijk man), maar dit kasteel veroverde mijn hart en ik zette het naar mijn hand.

Gaasbeek! 800 jaar oud, misschien wel ouder. Moeilijk bereikbaar. Nors van architectuur. Vol spannende verhalen.

Mijn grote passie is geschiedenis. Dankzij de geschiedenis kun je zien hoe de maatschappij verbetert, bijvoorbeeld wanneer een koning op het schavot zijn hoofd verliest. Maar je kunt ook zien hoe onzeker die vooruitgang is. Niks is voor altijd verworven. Twee stappen vooruit, een stap achteruit, dat is in het beste geval de loop van de geschiedenis.
De middeleeuwen waren een kleurrijke tijd, met ridders en minstrelen. Maar mij boeit de renaissance nog meer. Toen kwam het volk voor de eerste keer in opstand tegen tirannen. Dankzij de boekdrukkunst verspreidden nieuwe ideeën zich sneller. Het humanisme was geboren. De mensen leerden voor zichzelf te denken. Ze werden kritisch …

Zoals de graven van Egmond en Horne. Ze kwamen in opstand tegen de Spaanse koning Filips II, maar ze moesten het met de dood bekopen. Ze werden onthoofd op de Grote Markt van Brussel op vijf juni 1568.

Het Kasteel van Gaasbeek was toen eigendom van de graaf van Egmond. Ik vereer die man als een held!

Wandel met mij mee, ik bracht een ode aan hem in verschillende kasteelzalen. Mocht hij rondspoken, zijn geest zou hier opnieuw een thuis vinden.
En misschien spookte hij wel eeuwenlang rond, want hij was bijlange niet de laatste rebel die hier woonde. Alsof hij iedereen inspireerde die hier na hem verbleef. Denk! Durf! Doe! Elk najaar reisde ik vanuit Parijs naar hier, om deze mooie dreven weer te zien. Vergeet straks ook niet om onze beukenbomen te bewonderen.

Mijn kasteel, mijn sterke burcht, mijn toevlucht!

2

Marie Arconati Viscontikamer

Hier ben ik.

Zo zag ik eruit. De laatste kasteelvrouw van Gaasbeek. In volle glorie, met kant en parels, nadat ik trouwde met Giammartino Arconati Visconti, mijn rijke edelman. Het is bijna niet te geloven dat hij mij koos. Mij! Marie Peyrat, de dochter van een straatarme journalist uit Parijs. Ooit moest ik uit de kostschool naar huis komen, omdat mijn vader de rekening niet meer kon betalen. Daarna moest ik vier maanden binnenblijven, omdat ik geen schoenen had om uit te gaan. Toen mijn moeder stierf, moest mijn vader zijn boeken verkopen, want anders was er geen geld voor de begrafenis. Ja, wij hebben zwarte sneeuw gezien. Wij waren idealisten en de tijdsgeest was tegen ons. Toen wel.

De graaf van Egmond is mijn held. Mijn vader is mijn halfgod. Alphonse Peyrat, de revolutionaire journalist. Bevriend met het literaire neusje-van-de-zalm in Parijs: de volksmenner Victor Hugo. U weet wel, de schrijver van *Les Misérables*. 'Les misérables', hun soort leven kende ik!

Mijn vader was bevriend met iedereen die revolutionair was in Frankrijk en daarbuiten. Zo leerde ik Giammartino kennen. Zijn familie had in Italië geproefd van de revolutie. Een jonge vrouw als ik, fel, vooruitstrevend, krachtdadig, dat zag Giammartino niet dikwijls. Alleen zijn moeder was ook zo geweest. Hij werd smoorverliefd op mij. Zijn vader dreigde hem te onterven als hij met me zou trouwen. Maar zijn vader stierf en Giammartino en ik trokken naar het stadhuis, met Victor Hugo als mijn getuige. De beroemdste schrijver van Europa getuigde voor mij! 29 november 1873. Giammartino was in de wolken. En eindelijk kon ik mijn vader verlossen van zijn geldzorgen.

Die goede Giammartino stierf onverwacht, in februari 1876 al, en liet me alles na. 911 eigendommen in heel Europa, waaronder dit kasteel van Gaasbeek ...

Ik bleef de dochter van mijn vader. Ik wilde praten over politiek en geschiedenis en kunst, met de mannen die ertoe deden. De beste geschiedkundigen, de beste politici, de beste kunstkenners. Ik nodigde hen uit, bij mij thuis in Parijs, om te lunchen met risotto en de stand van de wereld te bespreken. Na die lichte maaltijd konden ze terugkeren naar hun kantoren en rustig voortwerken. Ik pakte het zakelijk aan: geen zware recepties met concerten of stijve soupers met bal. Nee, een gezonde lichte lunch, een verkwikkend gesprek, een actief netwerk. De gesprekken zetten we verder per brief. Duizenden brieven heb ik geschreven! En ik nodigde mijn intellectuelen ook hier in Gaasbeek uit. In dat wonderlijke Brabant, in het kleine België.

Het dappere kleine België. Het land gedroeg zich zo moedig onder de Duitse bezetting van 1914-1918 dat ik echte bewondering voelde. Ook voor de koning-soldaat, Albert I. Daarom heb ik mijn burcht Gaasbeek uiteindelijk aan België geschonken: als teken van mijn respect.

'Zeg,
ben ik nu
een heer?'

Carletto Arconati Visconti (1819-1839)

3 Charle-Albert kamer

‘Markiezin Arconati Visconti (over wie in Brussel zoveel wordt verteld) is naar ons huis in Watermael-Bosvoorde komen kijken en ze was onder de indruk, zei ze, van mijn historische inzicht in de renaissance-bouwkunst en het “moeiteloze effect van historische aangroei”. Wanneer een Française dat zegt, ben ik natuurlijk vereerd, want ik bewonder al jaren de grote Franse architecten, Eugène Viollet-le-Duc voorop, en hun magnifieke restauratiewerk aan historische gebouwen … Ik heb nog beter nieuws: de markiezin heeft me gevraagd om haar Kasteel van Gaasbeek te restaureren en in te richten. De nadruk moet liggen op de renaissance-aspecten van dat belangrijke gebouw. Een mooie opdracht! Vind je niet, neef, dat het goede tijden zijn, wanneer een arbeiderskind zoals ik grootse projecten toevertrouwd krijgt en al zijn talenten kan inzetten? Ja, ik prijs me gelukkig, al zal het veel werk zijn, en zonder twijfel wordt de markiezin een veeleisende opdrachtgeefster. Maar toch, mijn vingers jeuken. Ik mag mijn stempel drukken op Gaasbeek! Wat een buitenkans! Mocht je in je vriendenkring jonge kunstenaars kennen die mijn manier van werken appreciëren, geef me hun namen door, want ik zal assistenten nodig hebben.’

Fictieve brief van architect-decorateur Albert Charles, ps. Charle-Albert, aan een neef, 1887

4 Kunstkabinet

'... Raoul, handel je zaken in Parijs snel af en volg me naar Gaasbeek. Het weer is zacht, de beukendreven staan in volle herfstgloed. Er is weldra een veiling in Brussel die ik graag met jou zou bezoeken. In afwachting van je aankomst heb ik mijn kunstkabinet een beetje herschikt. Ik ben benieuwd of het je zal bevallen. Ik zit hier graag alleen om alle details van de schilderijen in me op te nemen. Ik neem de kleine beelden vast en bekijk ze vanuit alle hoeken, liefst nog bij kaarslicht. De nadruk ligt nu op feestelijkheden. Het schilderij met de bruiloft van de hertog van Joyeuse, het schilderij met het winterfeest op de dichtgevroren Schelde en het schilderij met aartshertogin Isabella die de papegaai schiet op de Zavel in Brussel: alle drie hangen ze hier nu in dezelfde ruimte. Ze geven me levenslust. En de laatste twee zijn interessant voor onze Belgische gasten. Onlangs vertelde ik aan die Belgische historicus, professor Henri Pirenne - je hebt hem hier ontmoet - over onze grote Toren van Babel. Ik vertelde hem hoe dat schilderij waarschijnlijk afkomstig is uit de nalatenschap van de familie Rubens en hij werd helemaal enthousiast. Ik heb hem toen Rubens' huwelijkscontract in de Archiefzaal getoond. Hij dankte me en zei dat ik hem leidde als Clio, de muze van de geschiedenis ...'

Fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Raoul Duseigneur, Gaasbeek, 15 oktober 1902

5

Keuken

Den 17den november 1917

‘Beste Victorine,

Wij schrijven om u wat nieuws mee te delen. Jozef zal u deze brief overhandigen. Geef hem een goede druppel jenever voor zijn moeite. Joanna en ik zitten in de keuken van het kasteel, hier is het nog een beetje warm. We hebben weinig kolen of hout om te stoken. Toen de markiezin naar Parijs vertrok in november van ‘t jaar 1913 wisten we niet dat we haar zo lang niet meer zouden terugzien. En gij zeker ook niet. Vier jaar is ze hier al niet meer geweest! Haar speciale servies met de Brabantse leeuw staat al vier jaar ongebruikt in de kast. Kunt ge dat geloven? Weet ge nog, al die keren dat gij hier die rijst met cantharellen moest koken voor haar gasten? Soms stuurt ze brieven uit Parijs. De nieuwe burgemeester houdt wel een oogje in het zeil op het domein, maar vorige week heeft hij hier toch twee Duitse officieren moeten rondleiden. Ze wilden ‘t portret van Egmond zien, de boekenkamer en de wandtapijten. Ze zijn niet lang gebleven. Ze spraken van terugkomen, om foto’s te maken. We zullen zien wat ervan komt. Hebben jullie nog patatten kunnen krijgen? Er zou nu revolutie zijn in Rusland, zeggen ze. Waar gaat de wereld naartoe? Joanna doet u de groeten. Nu stop ik. Alles op zijn tijd, he?

Uw dienstwillige vriendin Maria Wijns, Kasteel van Gaasbeek’

Fictieve brief van Maria Wijns, bediende in het Kasteel van Gaasbeek, aan haar voormalige collega Victorine (Maria Victorina) Mertens, 1917

6 Eetkamer

‘Heb ik je al verteld dat markiezin Arconati Visconti me gevraagd heeft om schilderijen te maken voor de eetkamer? Ik werk er met plezier aan, omdat haar idee zo goed is. Het gaat om de uitbeelding van een Frans toneelstuk uit 1507, de *Moralité du Banquet*, geschreven door een zekere Nicolas de la Chesnaye. Die *Moraliteit van het Banket* is één groot pleidooi tegen gulzigheid en dronkenschap, een verheerlijking van de matigheid. Op het doek rechts van de schouw beeld ik de markiezin zelf af, als het personage “Bonne Santé”, goede gezondheid. Naast haar zit haar geliefde vader, senator Peyrat, als “Diner”. Links van de schouw lees je een gouden vuistregel op een banderol: “Tussen middag- en avondmaal moeten zes uur verlopen, voor een goede spijsvertering”. Ik probeer me nu zelf aan die regel te houden. We weten allemaal dat de markiezin liever denkt en discussieert dan zich vol te proppen met lekkernijen. In deze eetzaal zullen haar gasten ook zien waarom. Volgens de *Moralité* kan je door een sobere levenswijze ziekten als geelzucht, beroerte, nierstenen, epilepsie, darmklachten en jicht vermijden. Elke ziekte is een personage in de grote scene met het overdadige *Banquet*. Ze staan daar als een groepje “Maladies fallatrices” en ik amuseer me ermee om ze zo grauw, moe en lelijk mogelijk te maken. Eentje van hen draagt zelfs enorme nierstenen in zijn handen. De markiezin bezorgde me een model om naar te werken, een serie wandtapijten uit de zestiende eeuw waarin de *Moralité* al werd afgebeeld. Dat doe ik graag. Maar ik mag ook fantaseren: naast het rechterraam beeld ik Nicolas de la Chesnaye zelf af, op wandel met zijn hond; daarboven een geamuseerde toeschouwer, “Spectator” genaamd, met op de achtergrond … het Kasteel van Gaasbeek. En jij zult niet al te lang moeten zoeken, hoop ik, om in de scène met het *Banquet* ook je brave oom te herkennen, als “Remède”. In zo’n omgeving hoeft er nooit een vervelende stilte te vallen, want mijn doeken zullen altijd geestige gespreksstof bieden. Ik hoop dat de markiezin tevreden zal zijn en ja, dat ik regelmatig zelf mee zal mogen aanschuiven aan haar sobere dis …’

Fictieve brief van architect-decorateur Charle-Albert aan een neef, 27 juli 1887

7

Zaal van de wacht

‘... Gaasbeek slokt me op. Ik ben vermoeid maar de werken vorderen gestaag. Bezoekers van mevrouw de markiezin betreden het kasteel via de Zaal van de wacht. Daar moeten ze meteen snappen waar deze plek voor mevrouw de markiezin om draait. Ze vroeg me om een schouw te ontwerpen met daarboven drie portretten van haar helden: Willem van Oranje, de graaf van Horne en natuurlijk de graaf van Egmond. Edelen die in opstand kwamen tegen de kwezelachtige katholieke overheersing door Filips II. Geuzen. Om het helemaal af te werken, heb ik een banderol voor de schouw laten borduren met de tekst “met brood en bedelzak blijven de geuzen strijden, tot spijt van wie ‘t benijden”. Daar was mevrouw opgetogen over. Zelf ben ik in de ban van de harnassen en wapens, allemaal uit de zestiende eeuw, die ze hier heeft samengebracht. Een strijdbaarder vrouw zul je in België niet snel vinden, vermoed ik. Mijn nieuwe assistent is al goed ingewerkt.’

Fictieve brief van Charle-Albert aan een neef, mei 1888

8 Galerijzaal

Bezoeker, zie je dat wonderlijke baldakijn daar in de hoek? Dat is een *lit de justice*, een bed van rechtvaardigheid. De Franse koningen van vroeger namen plaats op zo'n bed om vergaderingen van hun parlementen bij te wonen en internationale verdragen te bekrachtigen. Edmond Foulc, een vriend van mij in Parijs, was de eigenaar van een echt *lit de justice* en ik heb dat heel nauwkeurig laten nabouwen, door goede schrijnwerkers. Het past hier! Let wel, ik was geen bewonderaarster van de Franse koningen of van de manier waarop ze regeerden. Maar toch, in ons beminde Frankrijk leefden vanaf de vijftiende eeuw genoeg kritische geesten om de boel interessant te houden. Uiteindelijk is daar in 1789 de grote Franse Revolutie van gekomen, waarmee de hele santenboetiek eens netjes werd opgekuist.

In deze zaal ontving ik 's namiddags mijn geleerde vrienden. Hier bespraken we alle zaken onder de zon, maar vooral natuurlijk hoe we de maatschappij in de juiste richting konden sturen. Dat was mijn passie.

Mijn overleden man, Giammartino, kijkt toe vanaf de muur, in zestiende-eeuws kostuum. De portretbustes van Isabella de Katholieke, koningin van Spanje, en van haar kleinzoon Keizer Karel V staan hier en in de Zaal van de wacht als historische getuigen. Niet omdat ik die twee bewonder. Nee zeg, in mijn ogen waren zij bijgelovige tirannen. En dat beeld van de heilige Gertrudis verdraag ik alleen voor de *couleur locale*, omdat de kapel van Gertrudis bij het domein hoort. Ik ga echt niet geloven dat die vrouw nog altijd muizenplagen kan doen ophouden. Al zou dat wel van pas komen!

De gesprekken die ik hier met mijn vrienden voerde … Soms denk ik dat je hun echo nog kunt horen. Wanneer het mooi weer was, discussieerden we verder in de beukendreven, die dan juist met hun herfstkleuren pronkten. Dan waanden we ons op een betoverde plek. Maar de betovering werkte niet voor iedereen. Ooit kwam er een heel beroemde acteur uit Parijs op bezoek: meneer Coquelin. Hij miste het stadsleven meteen en zei dat hij zich hier alleen kon "vervelen op grootse wijze". Hij vertrok spoorslags weer naar Parijs. Dat zul jij toch niet doen, bezoeker?

9 Egmondkamer

Welkom in de Egmondkamer. Dit was voor mij het hart van deze burcht, van mijn project om het verleden zichtbaar te maken. De rebelse graaf van Egmond was de eigenaar van dit kasteel. Zijn weduwe heeft hier gewoond. Je kunt de geschiedenis hier bijna aanraken. Egmond had zoveel kunnen betekenen voor de Lage Landen, maar hij is in 1568 terechtgesteld als landverrader, op bevel van koning Filips II en zijn gezant, de hertog van Alva. Egmond is onthoofd op de Grote Markt van Brussel, niet ver van hier, op de dag voor Pinksteren.

Voor mij was Egmond een man die zich verzette tegen de wreedheid van koning Filips II. Hij was een man die de protestanten steunde tegen de eeuwenoude katholieke overheersing. Ik heb een bloedhekel aan katholieken! Egmond was realistisch en vooruitstrevend. Waarschijnlijk dacht hij: als de koning zo ver weg in Spanje woont, kan mijn kompaan Willem van Oranje hier dan niet regeren in naam van Filips? Want Willem is een betere leider dan Filips. Is dat landverraad? Nee! Het is vooruitgang.

Men zegt dat de hertog van Alva tranen met tuiten huilde toen Egmond werd onthoofd want ze kenden elkaar al heel lang. Toch liet hij de executie doorgaan, om een voorbeeld te stellen en andere rebellen af te schrikken. Niet lang daarna brak er een burgeroorlog uit die tachtig jaar zou duren. Tot zover het succes van Alva's tactiek!

'... Sinds Alva in Brussel is aangekomen om de rebellen te bestraffen, eet de graaf van Egmond niet meer, en 's nachts hoort men hem koortsachtig in zijn kamer heen en weer lopen. Dan weer krijgt hij een aanval van woede, waarin hij zegt dat hij zich in zijn Kasteel van Gaasbeek terug zal trekken en de valbrug zal ophalen. Daar zal hij dan veilig zijn. Maar hij is een man van mist en nevel, kan geen duidelijke gedragslijn bepalen, wist en weet niet wat te doen – een vogel voor de kat.'

Fictieve brief van kardinaal Granvelle aan koning Filips II, gebaseerd op zijn echte brieven, september 1567

'... Sinds het overlijden van mijn goede heer en echtgenoot heb ik gevochten voor het erfdeel van onze kinderen. De koning blijft vooralsnog doof voor mijn smeekbeden. Al ons zilverwerk is in beslag genomen, ook de mooie verguld zilveren kroon in de vorm van lelies, bezet met parels en edelstenen, een pronkstuk uit mijn bruidsschat. Dit had ik op onze bruiloftsdag niet kunnen voorzien, deze hardheid, deze armoede ... Uw dienstbare Sabine Palatine, gravin-weduwe van Egmond, uit onze woning Gaesbeque, 11 januari 1575'

Fictieve brief van Sabine van Beieren, echtgenote van de graaf van Egmond, gebaseerd op enkele bestaande brieven

'Ik klaag niet over mijn lot.'

Costanza Arconati Visconti (1800-1871)

11 Blauwe kamer

‘Het volstaat voor mij niet om de geschiedenis te bestuderen. Ik wil me erin onderdompelen, mijn geliefde eeuwen beleven zoals een grote actrice dat zou doen. Toen ik opgroeide in Parijs leerde ik als vanzelf actrices kennen en bewonderen. Heb ik je al verteld hoe Sarah Bernhardt, die toen schitterde in mannen- en vrouwenrollen, een van mijn zielsverwanten was? Ze stemde erin toe om, behoorlijk vergoed, de gastvrouw te spelen tijdens mijn culturele bijeenkomsten, wat hun prestige nog deed stijgen, dat begrijp je … Opeens wilde iedereen door mij uitgenodigd worden, maar ik bleef kieskeurig als altijd. En dan was er nog Réjane, op en top parisienne, met haar schalkse ogen en haar wipneusje, een vrijgevochten vrouw met een onbeschrijflijke charme. Actrices werken, actrices brengen teksten tot leven, actrices hebben lenige geesten. Dat sprak me aan. Sarah Bernhardt vertolkte de rol van Hamlet. Het mannelijke kostuum stond haar zo goed. Het was een openbaring voor me om haar zo op het podium te zien. Ik liet hetzelfde zestiende-eeuwse pagekostuum voor mezelf maken en dwaal er nu mee door de gangen en lanen van Gaasbeek.

Om een andere tijd te begrijpen, moet je af en toe de kleding van die tijd dragen. Pas dan begrijp je hoe mensen zich bewogen, kou leden, comfort of ongemak ervoeren. En het is toch ook heerlijk om je te verkleden, om iemand anders te spelen?

Ik heb alle japonnen die ik me maar kan wensen: van satijn, fluweel of kant. Maar het voelt goed om bevrijd te zijn van al die rokken, korsetten en hoge hakken, om vrijuit te kunnen stappen en schrijden in plaats van te schuifelen en te trippelen. En van deze torenkamer met haar schitterende uitzicht maak ik het ideale kader voor mijn tijdreizen. De blauwe zijde voor de wanden is speciaal voor mij geweven in Parijs. Het effect is prachtig, al zeg ik het zelf. Ik nodig hier niet iedereen uit, maar tegen jou zeg ik: kom gauw eens kijken, mijn beste Laure.’

Uit een fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Laure Lorthioir, dochter van de liberale burgemeester van Brussel, Émile de Mot, omstreeks september 1900

10

Egmondtrap

Je vindt me helemaal bovenaan – een vrouw in een blauwe mantel. Ik weet het, mijn portret valt niet erg op tussen al deze vorstelijke beeltenissen. Toch was ik vanaf 1778 de laatste barones van Gaasbeek, in het volle bezit van alle adellijke titels en heerlijkheden van mijn familie. Ik, Brigitta-Josepha Scockaert, de laatste der Scockaerts. En toen veranderde de wereld … Er brak revolutie uit in Frankrijk. En daarna ook in onze Lage landen. Ik deed mijn plicht: ik zond tijdens de Brabantse Omwenteling zestien kanonnen uit Gaasbeek (die slingerden hier toch maar rond) en een compagnie soldaten naar onze voorlopige revolutionaire regering van De Verenigde Nederlandse Staten. Het had iets kunnen opleveren. We hadden onafhankelijk kunnen worden. Maar onze revolutie werd in de kiem gesmoord, de Fransen liepen ons al gauw onder de voet … Gelukkig zijn we nu weer een soeverein land. En het kasteel van mijn vader en van al die mensen voor hem, het staat hier nog altijd. Ik kijk nieuwsgierig uit mijn lijst naar jou, bezoeker uit een wonderlijke tijd.

12

Albastkabinet

‘Eigenlijk is het vooral aan Raoul te danken dat mijn smaak in de loop der jaren is veranderd. Toen ik een jong meisje was, wilde iedereen oosterse kunst kopen – ik had een vriendin, een actrice, Gisette (alias Madame Clémence Dennery), die nu een van de mooiste verzamelingen Japanse kunst in Parijs bezit. Maar ik was niet erg materieel ingesteld in die jaren, ik volgde liever lessen in geschiedenis. Soms kon ik zelfs het geld voor de omnibus niet betalen, papa en ik waren toen zo arm. Heldhaftige tijden!
Raoul heeft me echt ingewijd in de liefde voor kunst, vooral omdat hij er zoveel van weet. Hij leerde me kijken. En hij zette me op het spoor van een geweldige verzameling albasten die in Parijs te koop kwam. Wonder boven wonder bleken die albasten bijna allemaal Vlaams te zijn, een specialiteit uit Mechelen zelfs. Een paar jaar geleden heb ik ze allemaal naar Gaasbeek overgebracht, hier horen ze thuis. Ik zie graag het Vlaamse licht over dat albast spelen. Mijn mooiste stuk kocht ik apart, en het is echt romantisch: een reliëfportret van keizer Karel V en Isabella van Portugal ter gelegenheid van hun huwelijk in 1526. Hij legt zijn linkerarm beschermend om haar schouder, zij reikt hem haar hart, en ze houden elkaars rechterhand vast. Het ontroert me soms wanneer ik ernaar kijk. Er spreekt liefde uit. Zij, Isabella, stierf in het kraambed, helaas.’

Fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Laure Lorthioir, dochter van de liberale Brusselse burgemeester Émile de Mot, ca. 1901

13

Gotische kamer

‘Mijn dierbare Raoul, ik ben blij dat je binnen enkele weken voor het eerst naar Gaasbeek zult komen. Ik twijfel er niet aan dat het kasteel jou, met je kennis en je smaak, zal betoveren. En je zult er ook naar hartenlust kunnen jagen. Maar daar wil ik het nu niet over hebben. Ik heb alvast de wandtapijten laten ophangen. Ik kon niet wachten om ze te zien, nu ze zo goed hersteld en verstevigd zijn. Ze zijn een verrassing voor papa en zullen zijn kamer versieren en verwarmen. Ik loop die Gotische kamer in en uit en ik word iedere keer opnieuw verrast. Toen het personeel ze aan de muren had bevestigd, kon ik mijn ogen niet geloven, eerlijk waar. De waarzegster die een man de toekomst voorspelt door zijn hand te lezen, tenten en kinderen die pap eten – het hele kamp leek tot leven te komen. Net als die heerlijke dorpskermis met kramen, zakkenrollers, muzikanten en een schaars gekleed danseresje. Ik was opnieuw verbluft door het observatievermogen van de renaissancemens en zijn interesse voor het dagelijkse leven. Zoveel details in weefsels die eigenlijk vooral dienen om de koude buiten te houden! Het rode schoentje van de edelvrouw, dat alleen al. Ik ben benieuwd wat jij van de wandtapijten zult vinden. Ik verheug me er al op om jou hier te kunnen rondleiden, in mijn dierbaarste kasteel. Ik zal je veel vertellen over de geschiedenis van het gebouw en zijn bewoners, zie je, dan zal ik de echte kenner zijn. Meestal gaat het bij ons andersom …’

Fragment uit een fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Raoul Duseigneur, geschreven in de herfst van 1893, niet lang na hun kennismaking tijdens de veiling van de belangrijke kunstcollectie Spitzer in het voorjaar

14

Louis XIV-kamer

‘Vandaag bestudeerde ik de Chinese pagode van oudoom Paul Arconati. Wat een dromer was die man. Ivoor zo fijn uitgesneden als kant, een sierlijke tempel in een park met boompjes vol vruchten en een brug en lantarens en herten en mensjes van ivoor. Speelgoed voor een rijke, bereisde man. Hij kocht deze pagode, terwijl mijn grootouders met groenten sjouwden in de provincie en nooit Parijs of de zee hadden gezien. Gescheiden werelden. Toch, zijn plezier in de pagode is nu mijn plezier.’

Fictieve notitie in een agenda van markiezin Marie Arconati Visconti, 6 november 1913

'Vergeef aan de verloren zoon zijn lange afwezigheid.'

Giammartino Arconati Visconti (1839 - 1876)

15 Archiefzaal

‘Wat is het koud, mijn beste Laure! Zo vroeg in oktober al. Ik schrijf vanavond in de bibliotheek, met een bontmantel om mijn schouders en een warme kruik aan mijn voeten. En af en toe stimuleer ik mijn bloedsomloop door op te staan en naar de archiefzaal te wandelen. Daar branden nu kaarsen in zeven kandelaars en dan komen de kleuren en de glans van de wandtapijten het beste tot hun recht. Ze schitteren van gouddraad en ik verkneukel me in hun details. Wat een vakmannen waren die Brusselse wevers. Ik ben blij dat ik deze reeks kon kopen. Een buitenkans, en Raoul zag meteen voor zich waar ze het best konden hangen. Buiten is het koud, maar hier kijk ik naar de boorden met bloemen en fruit. Buiten stormt het, maar ik zie irissen en rozen. En… kamelen! De hele reeks beeldt het Bijbelse verhaal van Tobias af. Nogal een spannend verhaal. Omdat alles zich in het Midden-Oosten afspeelt, zijn er ook kamelen te zien, met rode breidels en gestreepte zadeldekens. Wijlen mijn echtgenoot, markies Giammartino Arconati Visconti, kon amusant over deze dieren vertellen. Hij leerde ze kennen toen hij door de Sinaï naar Petra reisde en hij werd een bedreven kamelenruiter. Is het niet gek, hoe wandtapijten uit de zestiende eeuw me nu opeens aan hem doen denken? Kom eens ’s avonds op bezoek, dan kun je genieten van die uitzonderlijke aanblik: Brusselse wandtapijten bij kaarslicht. Daarvoor zijn ze gemaakt. Er staat ook een grote duivel op: Asmodeus - echt een weerzinwekkend prachtexemplaar!’

Fragment uit een fictieve brief van de markiezin Marie Arconati Visconti aan Laure Lorthioir, dochter van liberaal burgemeester Émile de Mot van Brussel, s.d.

16

Bibliotheek

‘Wat is het heerlijk om terug in Gaasbeek te zijn, Laure, zeker nu, met dit zachte weer. Mijn verkoudheid betert hier ook snel. Wanneer kom je langs? Ik schrijf je in mijn geliefde bibliotheek, zittend in de vorstelijke fauteuil van krokodillenleer… Mijn rentmeester Van Cromphout heeft ooit een volledige inventaris van de bibliotheek gemaakt, met alle boeken van alle voorgaande generaties en die van mijn goede vader. Ruim zevenduizend banden! Daaronder ook enkele favorieten van mij: Voltaire, Villon, Rabelais. Zonder hen kan ik niet leven. Van Cromphout heeft trouwens ook een inventaris afgeleverd van alle archiefstukken. Je weet dat wij hier het laatste huwelijkscontract en het testament van Rubens bewaren, naast andere familiepapieren van hem? Een afstammelinge van Rubens’ oudste zoon is met een voorvader van mijn man getrouwd en zo kwamen die documenten hier terecht. Ik heb Rubens’ testament gisteren eens bestudeerd – Van Cromphout en zijn vrouw vertaalden voor me in het Frans. Wat was die schilder rijk! Dit kleine landje van jullie, het is blijkbaar altijd welvarend geweest. Daar staat een Française zoals ik wel eens van te kijken.’

Fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Laure Lorthioir, dochter van de liberale Brusselse burgemeester Émile de Mot, vermoedelijk geschreven in oktober 1899

17 Ridderzaal

‘Mevrouw de markiezin,

Victor Lagye heeft zich bereid verklaard om de schilderingen in de ridderzaal uit te voeren. Ik heb de reeks met onderwerpen al met hem overlopen. Hij is een specialist in historische kostuums en in renaissancetaferelen. Ik ben samen met hem zijn werk in het Antwerpse stadhuis gaan bekijken. Hij reageerde enthousiast toen ik hem vertelde dat Gaasbeek ooit aan de graaf van Egmond toebehoorde en hij maakte op een enveloppe al meteen een schets van de graaf als aanvoerder en overwinnaar in de slag bij Grevelingen. Hij vertelde me dat hijzelf vijf jaar in Rome heeft gewoond en heeft gevochten voor de eenheid en vrijheid van uw tweede vaderland, aan de zijde van Garibaldi. Wat een gelukkig toeval! Hij komt binnenkort het kasteel bezoeken en de ridderzaal opmeten.’

Fragment uit een fictieve brief van Charle-Albert aan markiezin Marie Arconati Visconti, voorjaar 1887

20

Kamer van Carletto

Bordeaux, 4 juli 1839

'Lieve Marietta,

Ik dank je uit de grond van mijn hart voor de brief vol echte genegenheid die je me schreef. Dit is een catastrofe die mijn leven verdort en verbittert. Bedenk toch, ik ben niet alleen een moeder die haar enige zoon verliest, maar die zoon was ook een echte vriend voor me. Iemand die al mijn gedachten en al mijn gevoelens kende. Die een reden en een kleur gaf aan alle dingen die nu voor mij helemaal kapot zijn.

Ik had nooit eerder iemand zien sterven en nu moest ik als eerste mijn zoon zien sterven. Om je te troosten kan ik je zeggen dat hij de laatste sacramenten heeft ontvangen. Hij is gestorven in de kamer waar jij en ik zo dikwijls hebben geslapen, het is nog altijd mijn kamer. Ik had Carletto daarheen laten brengen tijdens de eerste dagen van zijn ziekte. Tegen zeven uur 's avonds, toen het zonlicht door de vensters naar binnen stroomde, toen het bos met grotere schittering verlicht werd dan anders, verliet zijn arme ziel deze wereld. Hij moest sterven op de plaats waar hij het meest van hield. Hij is begraven dicht bij oom, in dat kerkhof naast de kerk waar hij zo graag naartoe wandelde.

Ik dacht dat ik Gaasbeek zou gaan haten maar het beeld van Carletto is daar levendiger dan elders. Ik ga zijn kamer binnen en ik zie hem zitten aan zijn tafeltje, in die embrasure [vensteropening], op zoveel manieren. Op de binnenkoer zie ik hem op de bank zitten, of half liggend op het muurtje dat de binnenkoer omgeeft, en ook de plaats zien waar hij begraven is, doet me goed. Dus Gaasbeek is een heilige plaats geworden.

Omhels je lieve jongetjes van mij.
Schrijf me hier en in Biarritz via Bayonne. We gaan naar zee.
Je diepbedroefde
Costanza'

Fragmenten uit een authentieke brief van Costanza Arconati Visconti aan haar zus Marietta Bassi, geschreven kort na het overlijden van Costanza's zoon Carletto op 9 juni 1839 in Gaasbeek. Vertaald en geselecteerd door L. Huet (de brief wordt bewaard in het familiearchief Bassi in Trezzo sull'Adda en werd getranscribeerd door mevrouw L. Winsemann)

22

Studio Paul Arconati

‘Herinneringen. Ik groeide op in een wrede wereld. Alles draaide om bezit, status en om het behoud van de eeuwige status quo. Welnu, ik erfde status en bezit. En dat gaf mij een ongemakkelijk gevoel. Als kinderen waren wij niets, enkel namen in een stamboom. Ik werd luitenant in het Oostenrijkse leger en toen stokte mijn carrière omdat ik geen blad voor de mond nam. In 1789, het jaar van de Franse Revolutie, werd in Luik mijn enige kind geboren, Sophie. Met haar moeder Barbe ben ik nooit getrouwd, dat kon niet. Maar mijn Sophie koesterde ik. Trouwen met een vrouw van mijn eigen stand? Dan zou ik Sophie moeten onterven. En vrouwen van mijn eigen stand, ach… men raakt gehecht aan zijn vrijheid.

Napoleon Bonaparte was voor mij een held. Een man (van Italiaansen bloede, zoals ik) die uit het niets tevoorschijn kwam, een veroveraar en een hervormer. Hij schafte eeuwenoude wetten en gebruiken af om ons te bevrijden en de samenleving op een passende, moderne leest te schoeien. In heel Europa. God, wat bewonderde ik die man, hoe blij was ik toen hij ook over de Lage Landen heerste. Ik had toen al het Kasteel van Gaasbeek geërfd van mijn goede tante, Brigitte Scockaert. Ik besloot mij in Brussel ten dienste te stellen van Napoleon. Hij benoemde me tot burgemeester. Maar ook als burgemeester van Brussel vond men mij te eigenzinnig. Ik trad af, na twee maanden al. Zoveel intriges, tegenwerking, ambtgenoten die mijn vurige natuur niet begrepen! Maar mijn bewondering bleef constant, mijn trouw ongeschonden. Ik bouwde een triomfboog voor Napoleon in mijn park van Gaasbeek – een eeuwige gedachtenis aan deze grootse omwentelaar. Hij heeft het bouwwerk nooit gezien…

In het ondankbare Brussel kocht ik het oude Broodhuis en redde het van de sloophamer. Toen reisde ik naar het oosten, naar Armenië en het Ottomaanse rijk. Hier in Gaasbeek droeg ik Ottomaanse kleding. Zo reed ik ook in mijn karos door Brussel, minzaam wuivend naar de bevolking.

Men noemde mij excentriek. Misschien had ik te veel bezit en status? Ik kon niet kiezen. Diepgelovig, vrijmetselaar, ik was het allebei. Nu eens een wilde weldoener, dan weer een sombere kluizenaar. Ik huwde Sophie uit aan een Franse militair en dat liep mis. Hij was enkel op haar geld uit. Nu zal mijn neef Giuseppe alles erven. Hij is ook een bevlogen, revolutionaire jongeman – hij moest in maart Milaan ontvluchten vanwege zijn betrokkenheid bij de opstand.

Ik kijk naar mijn ivoren *Visioen van Saulus op de weg naar Damascus* en ik weet: ik had zelf ook een visioen, maar misschien heb ik mijn leven niet grondig genoeg veranderd. Saulus werd de apostel Paulus en ik werd niets meer dan “un original”.

Zal Sophie me bijstaan in mijn laatste dagen?
Mijn grafschrift heb ik al opgesteld. “Verzoek aan de godvruchtige parochianen van Gaasbeek om mij niet te vergeten in hun vurige gebeden…” Het zal misschien goed zijn om te rusten op het kerkhof in mijn vertrouwde Gaasbeek, waar ik zo onrustig heb geleefd.’

Uit een fictief nagelaten manuscript van Paul Arconati,
vermoedelijk geschreven niet lang voor zijn overlijden in de zomer van 1821

23

Salon Giuseppe en Costanza 1/2

6 juli 1836,

'Lieve Margherita,

Bevalt het huwelijksleven mijn kleine zus? Dat moet wel, jij en Giacinto waren zo gelukkig op jullie trouwdag. Ik ben blij dat je liefde en je volharding vrucht hebben gedragen en dat we onze ouders hebben kunnen vermurwen om eindelijk hun zegen te geven, ook al hebben zij andere politieke opvattingen dan Giacinto. Ach, ze zullen wel aan hem wennen, zeker wanneer ze zijn kwaliteiten beter leren doorgronden.

Hier in Gaasbeek gaat alles zijn gewone gang. Onze vrienden komen langs. Wanneer dat niet lukt, schrijf ik hun. Ik ga naar Brussel om te kijken welke nieuwe boeken er zijn aangekomen die hen kunnen interesseren. Ik behartig de zaken van onze dierbare Arrivabene en Berchet (hij liet me onlangs weer een paar mooie gedichten in het net overschrijven, ze ontroerden me werkelijk). Wanneer ik door de tuin wandel, denk ik aan de maanden die je hier doorbracht: voor het eerst weg van onze ouders, vrij, in nieuw gezelschap, vol plannen. En natuurlijk had je hier de kans om Giacinto te ontmoeten, met hem te praten...

Net als jij, Margherita, houd ik van onze ouders. Maar we kunnen niet leven zoals zij, braaf en volgzaam, terwijl Italië is verdeeld en geknecht. Was ik met Giuseppe in Milaan gebleven, dan had mijn leven louter kunnen bestaan uit de zorg voor de keuken en het wasgoed. Ik huiver wanneer ik daaraan denk. In onze ballingschap heb ik veel geleerd.
Carletto maakt zich op om in Heidelberg te gaan studeren. Hij stuurt een zoen en een handkus aan tante Margherita.

Tot weldra, kersverse markiezin Provana di Collegno,
en groet je echtgenoot van ons beiden,

C.'

Salon Giuseppe en Costanza 2/2

6 juli 1839,

'Lieve Margherita,

Ik hoop dat alles goed gaat met jou en met Giacinto. We zien elkaar weldra terug. Dit is de laatste keer dat ik je schrijf vanuit Gaasbeek. We zijn hier maar even om enkele dierbare spullen van Carletto op te halen. Daarna wil ik deze plek nooit meer zien. Het kostte me zo veel moeite om zijn kamer binnen te gaan, zijn geliefde torenkamer waar hij ver kon uitkijken over het Brabantse landschap. We hebben het personeel bevolen om na ons vertrek die kamer nooit meer te openen. Dat hij hier alleen moest sterven, onverwacht, terwijl Giuseppe en ik in het buitenland verbleven! Carletto, onze oogappel.
Ik schrijf je vanuit mijn oude zitkamer, onder het wakende oog van Rubens' *Madonna met de papegaai*. Haar mooie kindje herinnert me aan mijn zoon toen wij hier pas aankwamen, na onze vlucht uit Milaan. Hij was pas drie. In de kamers en zalen van Gaasbeek zie ik hem op alle leeftijden, als jongen van acht, van elf, van vijftien, van achttien jaar...

Hier zat hij aan mijn voeten te spelen of te lezen wanneer ik brieven schreef. Hoe vertrouwd voelde dat. Zijn gebogen hoofdje, zijn krullen ... En nu ligt hij begraven op het kerkhof van Gaasbeek, bij het graf van oom Paul. Dat verscheurt me: ik zal zijn graf niet kunnen bezoeken. Maar mijn zwangerschap loopt weldra ten einde en het nieuwe kind willen wij in Italië laten opgroeien, als God het wil. Giuseppe zegt dat ik moet rusten en niet voortdurend herinnerd mag worden aan wat is gebeurd. We moeten vanaf nu naar de toekomst kijken, dat is het enige draaglijke. Al de rest voelt onwezenlijk, absurd.
Vaarwel Gaasbeek, dat ons opving toen wij bannelingen waren en waar we lotgenoten konden helpen. Italië is er nu minder slecht aan toe. Er is hoop. Ooit zal ons land één zijn en onafhankelijk. En misschien zal ik opnieuw een zoon hebben.

Je gebroken

C.'

Fictieve brieven van markiezin Costanza Arconati Visconti aan haar jongere zus Margherita

24

Studiolo Giammartino

‘Aan mijn Moeder

Hoe dikwijls heb ik er in de Arabische woestijnen, in het lieflijke en melancholieke Palestina, naar verlangd om je bij me te hebben, lieve Moeder, om samen met jou te bestuderen en te bewonderen, om met jou te herleven in de duizend herinneringen, opgewekt door de mooie streken die ik doorkruiste.
Herinner je je de heldere avonden aan de Nijl? De mooiste ogenblikken, de levendigste indrukken van het Oosten, aan jou heb ik ze te danken, met jou beleefde ik ze. Toen eiste mijn zwerflust niet het offer van de afstand tot mijn vaderhuis, de verwijdering van wie mij in deze wereld het dierbaarste was!
Vergeef aan de verloren zoon zijn lange afwezigheid en ontvang welwillend deze bladzijden, geschreven in landen die je hebt gekend en liefgehad.
De beschermende kracht van je naam zal me geluk brengen. En als andere lezers me zullen veroordelen, dan zal jij, omdat je mijn moeder bent, me vergeven.

Je liefhebbende zoon.’

Opdracht van Giammartino Arconati Visconti aan Costanza Arconati Visconti in zijn boek *Diario di un viaggio in Arabia Petrea* (1865), Turijn, 1872, fragment vertaald door Leen Huet

---

‘Onze karavaan bestaat uit vijftien kamelen, twee dromedarissen en acht kameeldrijvers uit verschillende stammen van het Arabisch schiereiland; hun leider is Sjeik Mdahhar van de stam der Aulad Said. Mijn *hejin* is een mooi dier met slanke vormen en een lichte vacht; als breidel dient een *ligam* van kamelenhuid versierd met schelpen, vastgemaakt aan een ring door het rechterneusgat; aan de zijkanten van het zadel - of beter gezegd pakzadel - hangen twee tassen, *khori* genaamd, van witte wol met rode en zwarte strepen, met lange kwasten versierd met kaurischelpjes. De drijver is een mooi knaapje van 10 of 12 jaar, Nassar.
Surur rijdt met mij op de *hejin*, op de bult van de kameel en met een riem vastgemaakt aan de achterste knop van het zadel. Naast Surur zijn er nog het geweer, de wetenschappelijke instrumenten en de Algerijnse dekens die het schilderachtige effect van mijn dromedaris vergroten.’

Giammartino Arconati Visconti, *Diario di un viaggio in Arabia Petrea* (1865), Turijn, 1872, fragment vertaald door Leen Huet, p. 202

25 Appartement Markiezin

‘Het doet me plezier, Laure, om een klein gedeelte van het kasteel voor mezelf te houden. Achter de grote Brabantse leeuw boven de toegangspoort, daar liggen mijn privévertrekken. Niet meer dan drie. Hier rust ik, hier droom ik, hier bespreek ik met Raoul de plannen voor de dag. Mijn vader en moeder zijn hier bij me. Ja, ik bezit een portretje van mijn moeder, de naaister. Ze was knap, dat herinner ik me en dat legde de schilder vast. Ze is dertig jaar geleden gestorven. De weinige jurken die ik als jonge vrouw bezat, naaide zij voor mij.
Je vroeg me waarom ik nooit een historisch boek geschreven heb, aangezien geschiedenis mijn passie is. Mijn vader was de schrijver in onze familie. Gaasbeek is mijn historische boek. Een kasteel uit de renaissance, vol verwijzingen en voetnoten! Ik had heel zeker in de tijd van de renaissance willen leven: om grappen te maken met Rabelais in zijn abdij van Theleme. Je moet wel houden van een man die als leefregel stelt: “Doe Wat Gij Wilt”. Of om te discussiëren met Erasmus - en natuurlijk gelijk te krijgen van die oude kwezel! De zestiende eeuw was de eerste eeuw van de vrijheid. Ik heb van Gaasbeek een monument voor die vrijheid gemaakt. Maar een badkamer van nu wil ik niet missen.’

Fragment uit een fictieve brief van markiezin Marie Arconati Visconti aan Laure Lorthioir, dochter van de liberale burgemeester van Brussel Émile de Mot, 1 oktober 1898

Outro

Je bent aan het einde gekomen van je dwaaltocht door het Kasteel van Gaasbeek. Geniet gerust na in de Binnentuin, met een wandeling in het park, bij een drankje in Caffè Carletto of een lekkere maaltijd bij *Graaf*. Vergeet ook de Gipsenzaal niet, hier kan je de gerestaureerde gipsen bewonderen en interieurelementen uit het kasteel herkennen.

Wees welkom om nog eens terug te komen. We hebben een rijk programma met tal van activiteiten. Elke reden is goed om nog eens naar Gaasbeek af te zakken. Dat wist markiezin Marie Arconati Visconti al:

« Quelle belle journée, le parc était magnifique, je quitte toujours Gaesbeek avec regret. »

[Wat een mooie dag, het park was prachtig, ik verlaat Gaasbeek altijd met hartzeer.]

Bronnen- en literatuurlijst

» Arconati Visconti, *G., Diario di un viaggio in Arabia Petrea (1865)*, Turijn, 1872.
» Arconati Visconti, M., 'Brieven aan Franz Cumont 1905-1917', getranscribeerd door dhr. Lockem, Archief Kasteel van Gaasbeek.
» Bronne, C., *La marquise Arconati-Visconti, dernière châtelaine de Gaesbeek*, Tervuren, 1970.
» Cumont, F., *La marquise Arconati-Visconti (1840-1923). Quelques souvenirs*, uitgegeven en gecommentarieerd door dr. G. Renson, Gaasbeek, 1977.
» Fugazza, M. e.a., *Lettere di libertà. Costanza Arconati Trotti Bentivoglio*, Trezzo sull' Adda, 2011.
» Geevers, L. *Gevallen vazallen. De integratie van Oranje, Egmont en Horn in de Spaans-Habsburgse monarchie (1559-1567)*, Amsterdam, 2008.
» Geevers, L., 'Beieren, Sabina van (1528-1578)', in: *Digitaal vrouwenlexicon van Nederland* (resources.huygens.knaw.nl).
» Gola, S., 'Constance Arconati Visconti, une italienne dans l'Europe romantique', 2000 (www.researchgate.net).
» Goossens, A., 'La fortune du comte Lamoral d'Egmont vers 1567-1568', *in Revue belge de philologie et d'histoire*, 1992, p. 357-380.
» Goossens, B., *De schilderijenverzameling van het Kasteel van Gaasbeek*, Gaasbeek, 2003.
» Kervyn de Volkaersbeke, P.A.C., *Lettres inédites de Sabine de Bavière comtesse d'Egmont et de sa fille Léonore. Extrait du Messager des sciences historiques de Belgique*, Gent, 1848.
» Natali, L., *Inventaire de la correspondance active et passive de Marie Arconati-Visconti, née Peyrat*, Parijs, 2019.
» Obreen, H.G.A., 'Egmond, Lamoraal, graaf van (1)', in *Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek, deel 3*, 1914 (www.dbnl.org).
» Poulain, M., *Marie Arconati Visconti. La passion de la République*, Parijs, 2023.
» Van Cromphout, J. en Vennekens, F., *Le château de Gaesbeek*, Hekelgem, 1939.
» Van Santvoort, L., 'Het kerkhof van Gaasbeek, laatste rustplaats van kasteeldame en kasteelheren', in *Epitaaf* 34. 11, 1997, p. 2-5.
» Van Schelven, A.A., 'Brieven van Lamoraal van Egmont', *Bijdragen en mededelingen van het historisch genootschap* 66, 1948 (www.dbnl.org).
» Villa, A., 'Trotti Bentivoglio, Costanza e Margherita', in *Dizionario biografico degli Italiani* 97, 2020 (www. treccani.it).
» Volckaert, A., *De verzameling Vlaamse wandtapijten uit het Kasteel van Gaasbeek. Een historische, iconografische en stilistische studie. Deel 1*, Leuven, 1985.

Filmfragmenten

Marie Peyrat was geboren en getogen in Parijs. Twee korte documentaires uit 1900 en 1912 kaderen voor de bezoeker het Parijs zoals Marie het moet hebben gekend. Als politiek geëngageerde salonhoudster maakte ze de doorbraak van de filmkunst mee, die vooral in Frankrijk hoogtij vierde. In 1899 realiseerde de Franse filmmagiër Georges Méliès het drama *L'Affaire Dreyfus*. Hierin nam hij, net als Peyrat, de verdediging op van de onterecht veroordeelde Joodse kapitein Albert Dreyfus.

Il Gattopardo (1963) van Luchino Visconti is een flamboyant fresco over het risorgimento, de ondergang van de adel en de opgang van de burgerij.

De filmfragmenten werden met zorg geselecteerd door Wouter Hessels, romanist, filmhistoricus (RITCS & INSAS) en filmcurator van het Kasteel van Gaasbeek.

» *Paris à vol d'oiseau* (1912) / Collection Lobster Films, Paris / Marie Arconati Viscontikamer
» *Vues de Paris* (1900) / Étienne-Jules Marey / Marie Arconati Viscontikamer
» *L'Affaire Dreyfus* (1899) / Georges Méliès / Marie Arconati Viscontikamer
» *Il Gattopardo* (1963) / Luchino Visconti / Pathé Films, Paris / Salon Giuseppe en Costanza

Hedendaagse kunstwerken

collectie Kasteel van Gaasbeek

» François de Coninck / *Le fil prodigue* (2018) / Marie Arconati Viscontikamer
» Cindy Wright / *Scarlet Fever* (2020) / Kunstkabinet
» Maurizio Nannucci / *Everything Might Be Different* (1988 – 2024) / Keizer Kareltrap
» Jorik Dzobava / *Victor Hugo* (2021) / Egmondtrap
» Erwin Olaf / Serie *Exquisite Corpses* (2012) / Egmondkamer, Egmondtrap, Blauwe kamer
» Jan De Vliegher / *Hofburg 1 en 3* (2011) / Salon Giuseppe en Costanza

Credits

Marie Arconati Viscontikamer
» Raoul Duseigneur?, *Petit Salon Barbet, appartement van markiezin Arconati Visconti in Parijs*, s.d., foto © Musée d'Orsay, Dist. RMN-Grand Palais / Alexis Brandt
» Reproducties collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

Charle-Albertkamer
» Charle-Albert, *Charle-Albertkasteel of Vlaams huis*, 1869-1887, foto Auguste Van Gele, 1906, © KIK-IRPA, Brussel
» Charle-Albert, *Charle-Albertkasteel of Vlaams huis*, 1869-1887, foto Emile Henri t'Serstevens, 1900, © KIK-IRPA, Brussel
» Charle-Albert, *Charle-Albertkasteel of Vlaams huis*, 1869-1887, foto © Serge Marteaux voor Ma²
» Charle-Albert, *Het Vlaams huis te Bosvoorde*, 1869-1887, foto ca. 1887, Stadsarchief Brussel, I.F Album VIII- 20
» Charle-Albert, *Het Vlaams huis te Bosvoorde*, 1869-1887, foto ca. 1887, © KIK-IRPA, Brussel
» Atelier Nadar, *Portret van Eugène-Emmanuel Viollet-le-Duc*, 1900, © L'Atelier Nadar, Bibliothèque nationale de France
» Kasteel van Pierrefonds, foto © Ministère de la Culture - Médiathèque du patrimoine et de la photographie, Dist. RMN-Grand Palais / Alfred-Nicolas Normand, 1889
» Reproducties collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael, Jo Exelmans en Meemoo

Eetkamer
» Anoniem, *'Milieu de table'*, 19e eeuw, Frankrijk, Collectie Saffelberg Investments NV
» Anoniem, *Kist met deksel*, ca. 1880, Frankrijk, Collectie Saffelberg Investments NV

Egmondkamer
» Jules Messiaen naar Louis Gallait, *De laatste eerbetuiging aan de graven Egmond en Horne*, 1908, Collectie Vlaamse gemeenschap

Blauwe kamer
» Lafayette, *Sarah Bernhardt als Hamlet*, 1899, © Bibliothèque nationale de France, Département Estampes et Photographie
» Atelier Nadar, *Portret van Gabrielle Réjane ('Réjane dans La Parisienne')*, © L'Atelier Nadar, 1893-1894, Bibliothèque nationale de France, Département Estampes et Photographie
» Erwin Olaf, *Exquisite Corpses, Interpretatie markiezin Arconati Visconti als page* (capelientje in bont Ann Demeulemeester, ring Isabelle Lenfant, kettingen Wouters & Hendrix, kousen van Cette), 2012, in opdracht van het Kasteel van Gaasbeek
» Alfons Mucha, *Sarah Bernhardt als Lorenzaccio*, 1896, © Bibliothèque nationale de France
» Alfons Mucha, *Sarah Bernhardt als Hamlet*, 1899, © Bibliothèque nationale de France
» Lafayette, *Sarah Bernhardt als Hamlet*, 1899, © Bibliothèque nationale de France, Département Estampes et Photographie
» Raoul Duseigneur?, *Markiezin Arconati Visconti als page*, s.d., foto © Musée d'Orsay, Dist. RMN-Grand Palais / Alexis Brandt

Gotische kamer
» Reproductie collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

Louis XIV-kamer
» Boin-Taburet, *'Surtout de table à la Pagode'*, laatste kwart 19e eeuw, Parijs, Collectie Saffelberg Investments NV

Archiefzaal
» *Testament van Pieter Paul Rubens en Helena Fourment*, 27 mei 1640, Oud Archief Kasteel van Gaasbeek (Inv. Van Cromphout), Ad 37, reproductie met dank aan Jim Van Raemdonck, Soon

Schattenzolder
» Reproducties met dank aan De Rijksstudio van Het Rijksmuseum Amsterdam

Kamer van Carletto
» Reproducties collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

Studio Paul Arconati
» Reproducties collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

Salon Giuseppe en Costanza
» Anoniem, *Portret van Giuseppe Arconati Visconti*, s.d., Archief Bassi, Trezzo sull'Adda, Italië
» Anoniem, *Portret van Costanza Trotti Bentivoglio Arconati Visconti*, s.d., Archief Bassi, Trezzo sull'Adda, Italië
» Toegeschreven aan Palagi, *Boudoirmeubel*, 1818-1834, Italië, Collectie Saffelberg Investments NV

Studiolo Giammartino
» Reproducties collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

Rode kamer (Appartement Markiezin)
» Anoniem, *Speeltafel*, ca. 1750, Parijs, Collectie Saffelberg Investments NV
» Anoniem, *Portret van markiezin Arconati Visconti* in renaissance kostuum in een schommelstoel, s.d., foto © Musée d'Orsay, Dist. RMN-Grand Palais / Alexis Brandt
» David Claerbout, *Wildfire (Firerapids)*, 2022-2024, courtesy Collection Wacondah Ventures
» Reproductie collectie Kasteel van Gaasbeek Simon Vanboterdael

De originele tekeningen, prenten en foto's werden vervangen door facsimilés omwille van conservatieredenen. Collectiestukken kunnen omwille van bruiklenen, tentoonstellingen of restauraties niet tentoongesteld zijn.

Colofon

Brieven I Leen Huet
Filmcurator I Wouter Hessels
Licht I Chris Pype
Realisatie scenografie I Potteau & Etoile mecanique
Scenograaf I Niek Kortekaas, Origin
Vormgeving I Jim Van Raemdonck, Soon